

kinderdoop de
hij bij nader in-
zal toestemmen
beschouwing de
nsekwenties niet
ds in de „Gronin-
olwassendoop als
grond onder den

kinderen te doe-
loop uit den vol-
laaruit, dat God
is het zegel des
schenken, dan
tegenover he-
het geheel niet
geringschatting

eren op een van
is het bevel der
bevel voor den
ste in de Schrift
derhalve onze
eeren. Maar ook
n. Want zij ont-
dleen het teeken
e krijgen wij en
op later leeftijd
den doop onzer
tvangen? In de
ben we het ook
ervaring waarge-
het veel beter
hten tot zij groot
lieve geloofsaan-
deel ontvangen.
f niet.
zijn kracht kwijt.
afslachting lijken
opgevat.

op der volwas-
nt en zegt, dat
d.
agen. Niet door
zijn. Welnu, zoo
in die afleiding
alvijn, dat Satan
dit.
wijzen, dat men
ch immer reken-
welke anderen
telf zoover niet
uldigen: ik ben
ik, dat anderen
illen maken.
akelijk voor, in-
steo vertoont.
dat Dr v. d.

reel van religie
genademiddelen,
te meer worden
onder ook onze
schijnselen niet
worden gesteld.
een eiland.
genademiddelen

overdrijven.
is onhoudbaar.
gevaar op, dan
r niet. Doch ze
r ook op on-
kleine afwijkin-
k nemen.
ter zoeken.
nal y pense-
eid te doen is.

dan kunnen we wel een beetje kritiek van elkander
verdragen.

— In het profijt onzer Kerken?

Indien wij een bericht in enkele bladen goed
begrepen hebben, zouden Dr W. A. van Es en
met hem de kerkeraad van Leeuwarden — zoo
ongeveer stond het er — van voornemens zijn
om op de Generale Synode van Arnhem in 1930
een bezwaar in te dienen tegen de kerkrechtelijke
zijde van de procedure-Geelkerken.

Wij vragen: zou dit waar zijn?
En zoo ja: mag dit in het profijt onzer kerken
geacht?

Wij voor ons meenen dit laatste ontkennend te
moeten beantwoorden.

Dr van Es heeft op de Synode van Assen volop
gelegenheid gehad zijn bezwaren uiteen te zetten.
Daarna heeft hij als deputaat in de zaak-Ds
Vermaat en de zaak-Dr van Leeuwen a fair play
gekregen om zijn kerkrechtelijke opvattingen in toe-
passing te brengen.

Verleden jaar heeft hij op de predikanten-confe-
rentie zijn gevoelens uitvoerig kunnen uiteenzetten
en verdedigen.

Kan het nu daarbij niet blijven?

Moet op den zoo kostbaren synodalen tijd der
kerken opnieuw beslag worden gelegd, de Synode
er waarschijnlijk langer om vergaderen en de Acta
er dikker om worden?

Het valt niet aan te nemen, dat op dit punt
eenstemmigheid zal worden verkregen.

De Synodes van Assen en Groningen hebben ge-
toond, dat men elkander in het verschil van inzicht
in de kerkrechtelijke procedure wil dragen.

Men kan eenheid in gedraglijn in deze wensche-
lijk achten.

Ook wij staan er zoo voor.

Doch in de praktijk blijkt, dat verschillende wegen
worden gevolgd.

Ook de zaak-Ds Jaspers toont dit.

Wij voor ons hebben er ons over verwonderd,
dat de classis-Arnhem niet aanstonds, toen Ds
Jaspers zich bekend maakte als schrijver van de
belaamde brochure, hem op grond van het onder-
teekeningformulier heeft uitgenoodigd om zijn ge-
voelens uiteen te zetten.

Tenzij er gegevens zijn, die alleen ten dienste
van bedoelde classis stonden, zouden wij voor
ons dit den juiste weg hebben gevonden.

Toch dachten wij er niet aan om wat de classis
deed af te keuren.

Kerkrechtelijk moet nu eenmaal in deze zekere
speling worden toegestaan.

Maar waarom zou de kerkeraad van Leeuwarden
daarmee ook geen genoegen kunnen nemen?

Zou hij werkelijk van oordeel zijn na alles wat
over deze kwestie gesproken is nog zulke nieuwe
gezichtspunten te kunnen openen, dat hij onze
kerken unaniem tot zijn zienswijze zou kunnen
overhalen?

Wij kunnen het niet helpen, maar wij gelooven,
dat het hier een zaak geldt, die vrijwel is dood-
gepraat.

En nu hebben wij alle bewondering voor stand-
vastigheid en zelfs ook een weinig voor onver-
zettelijkheid.

Maar zoodra deze geen geloofsbeginzelen raken
en ook niet voor onze kerken van primair belang
zijn, zagen wij ze liever in een andere richting
aangewend.

Ook Dr van Es en allen, die op zijn standpunt
staan, zullen gereedelijk toestemmen, dat, al ware
de procedure naar hun opvatting verlopen, de
einduitslag daardoor niet anders zou zijn geweest.

Een heropening van de procedure-Geelkerken
wenschen zij natuurlijk niet.

Maar wat zin heeft dan een in te dienen be-
zwaar?

Het liefst ware het ons, dat het krantenbericht
werd legengesproken en van Leeuwarden uit ge-
meld werd: wij denken er niet aan om de Synode
van Arnhem met iets dergelijks lastig te vallen.

En anders zouden wij dringend willen verzoeken:
broeders, komt op uw voornemen terug.

Dat er door specialiteiten in het Gereformeerde
Kerkrecht, waartoe wij ook gaarne Dr van Es
rekenen, daarover wordt geschreven: uitnemend!

Maar gij als kerkeraad: beid uw tijd.

Als de geleerden het met elkander eens zijn
geworden, zullen de vruchten van hun studie de
kerken wel in den schoot vallen.

Op het oogenblik zou behandeling van deze
materie niet in het profijt der kerken zijn.

— De geestelijke nalatenschap van wijlen Prof. Geesink.

In „De School met den Bijbel” toont de bekende
onderwijsman H. J. van Wijlen zich ietwat ver-
ontst over de geestelijke nalatenschap van wijlen
Prof. Geesink, voorzover die nog niet is uitgegeven,
natuurlijk.

Hij schrijft:

„Wij hebben hem gekend, in zijn schoone dagen,
toen zijn fijne glimlach — en hij heeft veel geglim-
lacht — telkens als een lichtflits viel over zijn fraaie
woorden en ons mee deed lachen.

„Zijn werken volgen hem. Althans — en ik be-
doel nu zijn geschreven werken — een deel. Wat
moet er met de rest, met al dat schoone ma-
nuscript, dat daar verstrooid ligt in mappen en op
planken in zijn studeerkeel?

„Mag ik eens op een analoog geval wijzen. Toen
Oswald Külpe, de schrijver van „Grundriss der Psy-
chologie” (1893), die hij als verouderd niet meer
wilde bezien voor een nieuwe uitgave, stierf (om-
streeks 1914), heeft een zijner oud-leerlingen Karl
Hübner, Professor in de Philosophie aan de Techni-
sche Hogeschool te Dresden, de zware taak op zich
genomen, de manuscripten van Külpe, bijgewerkt als
dezen waren, voor de pers te bewerken, en voor-
zoover dat doenlijk was en zij bijna geheel gereed
lagen, uit te geven. Zoo is ontstaan het schoone
werk Oswald Külpe, Vorlesungen über Psychologie
(Hirzel, Leipzig 1920).

„Moet het werk van onzen door velen hoog ver-
eerd leermeester door de meten worden verleerd?
Of voelt iemand zich geroepen ze te redden?”

Het doet ons genoeg den heer Van Wijlen te
kunnen geruststellen.

Vóór hij aan zijn bezorgdheid nitging gaf, werd
er reeds aan de redding, waarvan hij spreekt,
gedacht.

En bij denken bleef het niet.

Over het „hoe” mogen wij nog geen nadere
mededeeling doen.

Maar „dat” de publicatie van het onuitgegeven
werk van prof. Geesink een voorwerp van actieve
zorg uitmaakt, kan ik hem verzekeren.

Hiermee zullen de heer Van Wijlen en anderen,
die zijn bezorgdheid deelden, zeker wel tevreden
zijn?

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

L. E. Anna Maria de Sandra.

Vele malen reeds zijn in deze rubriek aan de
orde geweest de boeken van de Schrijfsters L. E.
en Ignatia Lubeley, de gezusters Engelberts.

Telkens als een nieuw boek van een van beiden
verscheen (nog onlangs naar aanleiding van Ignatia
Lubeley's „In de Provincie”) hebben we ge-
wezen op de geheel eigen plaats, die deze his-
torische romans in onze moderne literatuur in-
nemen: geheel eigen om hun inhoud, die altijd
berust op brieven en documenten, om hun vorm,
die de fijnheid heeft van oude gobelins, om hun
sfeer, die immer precies past bij de menschen en
hun omgeving.

Als we dan in dit artikel weer te behandelen
hebben een uitgave van dit genre, mogen we een
inleidende beschouwing overbodig achten en kun-
nen we aanstonds overgaan tot de bespreking van
het boek zelf. Ditmaal is het van de hand van
L. E., die het, naar de hoofdfiguur, den titel gaf
„Anna Maria de Sandra”.¹⁾

De tijd, waarheen deze biografie ons leidt, is
die van het einde der 17e en het begin der 18e
eeuw, de tijd, dat zich het eerste verval gaat ver-
toonen in het regime der zelfgenoegzame regenten.
Ze zijn er nog wel, de echte vertegenwoordigers
van die alvermogenende koopman-koningen, maar het
onsaastbare van hun gezag is weg, bij de gere-
eerde burgerij maar ook bij de in strikte gehoor-
zaamheid klein gehouden kinderen.

Vroeger, in den „echten” tijd, werd alles voor
en over deze laatste beslist, het geringste en het
belangrijkste. Het kleed dat moest worden gedragen
en het zangstuk dat bij gelegenheid van visite zou
worden gezongen — en de jongeman of jonge vrouw,
die de trouwbelofte van dochter of zoon zou
ontvangen, ze werden door de ouders gekozen.
En dit geschiedde, wat het laatstgenoemde betref-
t, volgens een heel stelsel van politieke en financiële
berekeningen, waarvan de „sachtofers” niets wisten,
ook niets behoorden te weten. (Eenige wat ze
te doen hadden was: gehoorzamen.)

Die verhouding nu begint in den tijd, waarover
dit boek handelt, tot het verleden te behooren. De
kinderen worden „opstandig”; ze gaan gehoor geven
aan de stem van het eigen hart en durven denken
aan rechten, ja zelfs, ze wagen het den wil der
gezaghebbers openlijk te weerstaan. Daar is moed
toe noodig, fierheid, zelfvertrouwen, en het leven
van een, die dezen zelfgekozen weg gaat met op-
offering van alle voorrechten van patriciërskind,

is moeilijk en zwaar, is een lijden, waarvan de
geimancipeerde mensch van dezen tijd geen be-
grip heeft.

Dat nu is het, wat in dit verhaal getoekend wordt,
met de fijnheid, die voor het werk van deze Schrijf-
ster karakteristiek is, maar ook met het diep-in-
dringende van zuiver analytisch vermogen.

Anna Maria de Sandra is de dochter van den
rijken, machtigen ritmeester Hendrick de Sandra,
van origine koopman, maar hooger-op gekomen
door zijn huwelijk met de dochter van Johan Fran-
coys Tortarolis, den door woekerwinst vermogend
geworden Italiaan. Met het geld van Mevrouw de
Sandra is ook de eersucht in de familie gekomen.
De kinderen, twee dochters en een zoon, zullen
rijke huwelijken moeten doen en het fortuin, de
naam en de macht van den grootgeworden de
Sandra zijn waarborgen, dat dit zal gelukken.

Daarom kan er ook niets komen van een huwe-
lijk van Anna Maria, de oudste dochter, met den
jongen man, voor wien ze genegenheid schijnt te
gevoelen, Sybrand van Jorritsma, komt bij de
compagnie van haar vader. Hij is wel een zoon
van goeden, Frieschen huize, maar arm en in
geen geval een door de ouders begeerde partij.
Ze zorgen dan ook, dat aan de geregelde ontmoet-
tingen der jongelieden een einde komt, door het
familie-huis ter Meer te Maarssen te betrekken.
Maar Anna Marie, die een sterke wil en een sterke
liefde heeft, laat zich niet afschrikken. Ze ont-
moet Sybrand geregeld te Amsterdam, waar zij
bij een tante logeert, en woel hem te bewegen,
samen met haar naar Friesland te trekken, om zoo
de ouders tot toestemming in een huwelijk te
dwingen.

Begrijpelijker wijs veroorzaakt deze gerucht-
makende daad heel wat consternatie. De Friesche
familie, die door Sybrand van zijn komst ver-
wittigd is, wil zich met deze aangelegenheid niet
bemoeien en de ouders de Sandra zijn bitter ge-
griefd. En voor de jongelieden, die verwacht had-
den zich de begeerde vrijheid te veroveren, is de
afloop van hun spontane daad een groote teleur-
stelling. Zoo komt het, dat een schikking ten
slotte voor alle partijen de beste oplossing is:
ze Sandra kent zijn dochter een (betrekkelijk ge-
ring) jaargeld toe, met de uitdrukkelijke stipulatie,
dat ze verder niets meer te wachten heeft, en dan
wordt langs den gewonen, wettelijken weg het
huwelijk voltrokken.

Kort na de geboorte van een zoontje wordt Sy-
brand ziek. In een der donkere kamers van het
grote huis kwijnt hij weg en nauwelijks een jaar
na het huwelijk, wordt hij in de kerk te Maarssen
begraven. Anna Maria, de jonge weduwe met haar
niet geteld kind, blijft verenzaamd achter. Spoedig
echter sterft ook haar zoontje en dan is ze weer
vrij. Het leven herneemt zijn rechten, haar jonge
hart, nog niet tot rust gekomen, begeert de vrij-
heid van het eigen bestaan en, als dan Isaac
van der Tocht, aanzienlijk patriciërskind uit Gouda,
haar hand komt vragen, is dat voor allen een uit-
komst. Zij trouwt ten tweede male en trekt naar
Den Haag.

Daar fleurde ze geheel op: dame van stand, ge-
acht als de vrouw van een aanzienlijk man, die
een goede carrière voor zich heeft, onafhankelijk
van haar ouders, die van de eigenwillige dochter
vervreemd zijn, en vooral, door haar man, 'n-stil-
len studiosus, niet beleumerd in haar onuitroe-
baren levenslust.

Maar na enkele jaren sterft ook deze tweedu-
echtgenoot, en andermaal blijft Anna Maria als
weduwe achter. Ze blijft wonen in Den Haag,
omdat ze niet weer zich stellen wil onder het
streng toezicht van haar ouders en weldra, als
de eerste zware rouwtijd voorbij is, keert de lach
terug in haar stralende oogen. Ze blijft wel de
nagedachtenis van Isaac eeren, maar kan niet heel
haar leven den weduwrouw om hem dragen. Het
leven trekt weer en haar levenslust bloeit op. En
in het najaar van 1677, ze is dan net 36 jaar,
verlooft ze zich met Andries van Sasburgl, capi-
tain bij het voetvolk. Veel fortuin heeft hij niet,
zijn post staat wankel, gezien de vredesnegoties
der Republiek; ze risqueert dus veel als ze de
rustige en zekere positie van weduwe van der
Tocht opgeeft en men waarschuwt haar. Maar zij
heeft gekozen en trouwt.

Nauwelijks is dat derde huwelijk teel geworden,
of Andries keert van het veldleger terug: de vrede
is geteekend en hij is ontslagen. Dan begint een
tijd van kommer, te zwaarder, omdat hij er heel
luchtig onder is en vertrouwt, dat de rijke de
Sandra zijn dochter niet in zorgen laten zal. Zelfs
drift hij door, dat ze naar Maarssen gaan wonen.
Daar heeft zijn schoonvader bezittingen, daar kan
hij allicht eenigen, geleenden, staat voeren en het
is er prettig en gezond!

Zoo komt Anna Maria terug op de plaats, waar
haar eerste jeugd begraven ligt. Het huis ter Meer,
bij den inval der Fransen in 1672 geplunderd
en verbrand, is een ruïne, alles is er somber en
naargeestig. Maar ze vermaant zich: ze heeft zelf
dit huwelijk gewild, zal nu zelf ook de conse-
quenties dragen. Evenwel, die consequenties zijn
zwaar. Haar laatste bezit, de kleine erfenis van
Sybe, met den dood van het kindje aan haar ge-
komen, is al niet veel meer waard en Andries
doet alle moeite om het in handen te krijgen:

¹⁾ Uitg. N. V. Ruys' Uitg.-Mij. Zeist.